

Helle Klein: Avskedspredikan "Vägen till livet"

Talare
Helle Klein
Journalist, präst

Datum
21 april 2013

Under 1:a världskriget med alla de fasor som drog över Europa drabbades av Selma Lagerlöf av skrivkramp – orden förlorade plötsligt sin mening. Det var som om en sorts Långfredagens instängdhet tog henne i besittning. Hon kunde inte längre skriva.

Men när kriget var slut skrev hon romanen Bannlyst – en bok om dödens krafter och om livets krafter. Huvudfrågan gällde: inrättar vi oss som om döden och våldet är heliga eller finns det något annat att bygga våra liv på?

"Och nu när vi lider under Dödens hårda tyranni, nu börjar vi fråga oss: finns det verkligen inte på jorden något, som är mäktigt nog att ta opp kampen mot döden?", undrade Lagerlöf. Och hon svarar i samma andetag: "Och på jorden, det vet vi, finns det endast en enda, som vill stå Döden emot och som är hans ständiga och trogna fiende, och dess namn är livet!"

Någon ropar på oss och vårt liv är att svara. Livets Gud kallar oss till tjänst.

Dagens tema är Vägen till Livet och i dagens evangelietext samtalar Jesus med sina lärjungar. Texten inleder det som brukar kallas Avskedstalet. Lärjungarna är förstämnda, de vet att Jesus är på väg att lämna dem. Den som de trott på och hängivet satsat sina liv på kommer att dö. Känslan av övergivenhet och sorg och tomheten är påtaglig.

– Känn igen oro. Tro på Gud och tro på mig. I min faders hus finns många rum, tröstar Jesus.

Tomrummet som ni nu känner kommer att fyllas av en ny närvaro.

Just tomheten, övergivenheten, meningslösheten är nog det som vi alla räds mest för. Inget är vi väl så skrämmande som tanken att bli lämnad ensam i den stora tomheten. I våra liv är just avskedet det svårast, om det så är inför en älskad människas död eller en kärleksrelation som slocknat eller till kollegor på ett jobb som man antingen frivilligt lämnar eller tvingas bort ifrån i arbetslöshetens tid, eller när man måste lämna ett sammanhang man älskar – alla avsked gör ont. För det innebär att mänskliga relationer löses upp. Och rädslan för tomheten finns där.

Jesus som är en fantastisk psykolog känner lärjungarnas ångest och evangelietexten, ja hela Avskedstalet i Johannesevangeliet, är en sorts tröstetext, där skapas en vänskapens teologi som springer ur relationen mellan Jesus och hans lärjungar. Det är ömsint och trösterikt. Tomheten fylls av Kärlekens närvaro. Även om de mänskliga relationerna kommer att upplösas finns löftet om en djupare relation .

Så ljuder evangeliet in i vår egen rädslas fångenskap: Känn ingen oro – du är aldrig övergiven även om det kan kännas så ibland. Kärleksrelationens credo lyder genom mörker, genom död och meningslöshet: Jag har varit med om dig, jag kan inte förlora dig.

Vägen till Livet är relation.

Tomrummet är i nästan all religiös mystik den plats där det egentliga gudsmötet sker. Gudserfarenheten av att mitt i mörkret, mitt i det svåraste svåra, i känslan av tomhet, går livet trots allt vidare. I sprickorna när tillvaron gått sönder växer skaparkraftens trotsiga små blommor – efter en tid av lång, seg vinter kommer trots allt våren.

I gudserfarenheten växer insikten att bokstavstron och fundamentalismen, som inte lämnar något utrymme för mellanrum är en omöjlighet. Fundamentalism och dogmatism är inte relation, det är ordergivning, där den levande Guden dör eller som den kristna mystikern Mäster Eckhart sa: Gud befria mig från Gud!

För varje benämning är också en begränsning – i vår iver att beskriva Gud, ja kanske rentav äga Gud, förminskas Gud.

I både den judiska och muslimska traditionen finns därför förbudet att avbilda

Gud – Gud får inte förvandlas till ett föremål, ett objekt för Gud är relation.

KG Hammar skriver i en årsbok för Kristen humanism och samhällssyn:

– Kanske är det just ur tomrummen, ur det som jag inte har kontroll över som jag hämtar förståelsen av vem jag djupast sett är, hämtar min tillit och min styrka, skriver KG Hammar i årsboken för Kristen humanism och samhällssyn.

Och han fortsätter: ”Kanske är jag som ett musikstycke, där det är pauserna mellan tonerna som ger innebörden, skapar helheten, infogar mig i det som är större?”

Jesus utmanar just vår vilja att fånga allt i färdiga formler och trosdogmer, när Tomas i dagens text frågar: Herre hur kan vi då känna vägen? Han vill ha den utstakade planen, han vill ha det färdiga programmet.

Jesus svarar: Jag är vägen, sanningen och livet. Ingen kommer till Fadern utom genom mig.

Vi bjuds in till en vandring, en livsvandring tillsammans med Jesus. Vi går med honom på vårt eget sätt, vi går våra egna vägar och – de kan se mycket olika ut och somliga av oss går då och då vilse.

Det är märkligt att just detta Jesusord: Jag är vägen, sanningen och livet, ingen kommer till Fadern utom genom mig – används av kristna trosprofeter för att stänga dörrarna mot andra – den som inte tror på Jesus kommer inte till Gud, brukar inskränkthetens teologer hävda.

Medan detta Jesusord i själva verket uttalas in i tröstens sammanhang. Det är till för att öppna upp och förvandla rädslan till skapande liv och tillit. Det handlar inte om gränsdragning utan om gränsöverskridande – det är ju själva hjärtpunkten av mysteriet som senare i kyrkohistorien skulle benämnas Treenigheten – förhållandet mellan Fadern och Sonen och Anden – en relationens teologi.

Ord måste tolkas i sitt sammanhang – att lyfta ut denna fras ur ett synnerligen intimt och ömsint samtal mellan Jesus och den allra innersta kretsen lärjungar inför ett förestående avsked och påstå att det svarar på frågan om kristendomens

förhållande till andra religioner är mycket märkligt.

Förra stockholmsbiskopen Krister Stendahl talade ofta om att trons språk måste vara pluralis. Han påminde en gång om att ur Guds perspektiv är vi alla minoriteter. Viktigt att tänka på i vårt mångkulturella samhälle, där religionsdialog och diakoni borde bli allt viktigare. Och göra som den här församlingen gör på Fryshuset – driva ungdomsprojektet Tillsammans för Sverige tillsammans där präster och imamer arbetar tillsammans för fred och försoning.

Krister Stendahl skrev i en artikel:

”Vad är det första som Gud frågar efter då Gud kommer till kontoret på morgonen? Är det utskriften av den senaste frälsningsstatistiken från de kristna kyrkorna? Eller ställer kanske Gud en fråga som denna: Har Guds rike gått framåt – och har de kristna varit till hjälp eller hinder?”(Journal of religious pluralism 1993:2)

– I min Faders hus finns många rum, säger Jesus också till lärjungarna. Här formulerar han just mångfaldens teologi. Det finns olika rum, olika vägar och olika språk för vår gudserfarenhet men alla får vi rum hos Gud.

”Människans villkor är mångfald”, hävdade filosofen Hannah Arendt. Mångfalden kan bara komma till uttryck i en offentlighet där vi odlar ömsesidigheten – mötet med Den Andre. Arendt försökte begripa det obegripligt djävulska i nazismens judeutrotning och Förintelsen. Hur kunde fascismens och nazismens idéer gripa ett helt Europa?

Arendt, skribent på tidningen New Yorker, får i uppdrag att bevaka Eichmann-rättegången i Jerusalem efter kriget – SS-officerern Adolf Eichmann som var en av arkitekterna bakom Förintelsen och som sände miljoner människor i döden. Arendt hade förväntat sig att se en Djävul, en bestialisk människa men det hon fick se var en liten snustorr byråkrat som dessutom var mycket förkyld.

Då skrev hon sin berömda bok ”Den banala Ondskan”. Det är inte Djävlar utan vanliga människor som vi som kan göra sig själva till ondskans hantlangare. Det är när vi upphört att tänka – när vi bara lyder order eller handlar utan reflektion över vad det är att vara människa, medmänniska, när vi upphört att känna med

den Andre som ondskan blir möjlig. Arendt betonade vikten av att vi odlar vår empati och vår fantasi och aldrig upphör att tänka – dvs. inte låter oss styras av fördomar och stereotyper.

Hennes maning behövs mer än någonsin i dag när vi åter ser hur fascismen går fram i land efter land och det auktoritära utgör en lockelse i massarbetslöshetens och den sociala orons tid. När islamofobi och antisemitism återigen marscherar gatorna eller intar tidningsspalterna. Eller när polisens REVA-projekt utgår från rasismens idé om vem som får höra till och vem som ska slängas ut.

Demoniseringen av människor är livsfarig – när den Andre inte längre ses som en hel och riktigt människa då blir våldet och hatet möjligt. Jesus kallar oss att vandra med honom och i hans efterföljd måste vi alltid stå upp för människovärdet och ifrågasätta stereotypen som säger att sån är muslimen, sån är juden, sån är den homosexuella, sån är kvinnan osv.

Arendt betonade vikten av att tänka, reflektera över Nästans situation – hennes judiska bakgrund spelade nog roll för i judendomen hör tänkande samman med handlande. I grunden handlar det om synen på sanning. Här är Jesu ord i dagens text oerhört intressanta: Jag är Sanningen – och detta begrepp omsluts av begrepp som Vägen och Livet – sanningen är inte statisk, den är relation för Livets skull.

I den grekiska/platonska tankevärlden är sanning något man antingen har eller inte har. I den hebreiska traditionen är sanning snarare ett etiskt begrepp. Det är hur du är mot din nästa som säger om du har mött Gud eller inte. Sanningen är ett verb snarare än ett substantiv.

För Jesus och profeterna är sanningen relationell och dess etiska bas är Kärleken till nästan – sanningen är en riktning, en livshållning, en väg som alltid går i riktning mot Gud och mot Den Andre.

”Att lyssna till den gudomliga rösten är att leva mänskligt”, sa teologen Gustaf Wingren.

Jesus kallar oss ut ur vår egen inkrökthets mörker till att leva våra liv för andra.

Och som Olov Hartman, en älskad teolog och psalmdiktare som för övrigt ofta

medverkade på Aftonbladets kultursidor, har uttryckt det: Blicken är riktad mot Honom, inte mot dem som hyllar honom. Vi bekänner inte bekännelsen utan Kristus. Namnet är Kristus, inte kristen. (Ur boken "Såsom i en spegel")

"I min Faders hus finns många rum", säger Jesus – på grekiska betyder det ord som i vår bibel översatts med "rum" snarare "rastplats", "övernattningsställe". Evangelietexten pendlar mellan de två begreppen "gå" och "komma". Så är trons relation. Den är en kärleksrelation och i all riktig kärlek finns både beroende och oberoende, både tillhörighet och frihet. Jesus binder ingen vid sig utan vi är fria att gå och komma, gå och komma.

Kärleken är att ge en annan människa livskraft – att frigöra den förstenade, så att man får lov att se den andras fotsulor dansa också om de dansar iväg från en själv (Göran Tunström).

Så är Jesus hållning mot sina medmänniskor – den är anti-auktoritär – den vill befrielse, aldrig ägande. Jesus upprättar men lämnar sedan åt den upprättade att gå sin egen väg men med löftet att Gud alltid finns med henne.

Journalisten Bang, som skrev om världens olika konflikter och krig och många gånger nästan riskerade sitt eget liv svarade en gång på frågan om varför hon ville vara journalist: För att öka kärlekens makt på jorden.

Så uttrycker Bang, som sedermera kom att bli en varmt troende kristen, vår kristna kallelse.

Också i en tid när världens toner går i moll finns den spröda, men envisa gudstonen, som ljuder och säger: Du är älskad och du är kallad att älska och att ställa dig på Livets sida.

Taggar

2010-tal, 2013, Kvinna, Predikan, Socialdemokraterna

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/helle-klein-avskedspredikan-vagen-till-livet>